

**STRATEGIE
DIGITALIZACE A DIGITÁLNÍHO
ZPŘÍSTUPŇOVÁNÍ PÍSEMNÉHO
KULTURNÍHO DĚDICTVÍ
MORAVSKOSLEZSKÉHO
KRAJE NA LÉTA 2025–2030**

Weyl,
HANDBUCH
der
HYGIENE

4.

10092
A 4

Weyl,
HANDBUCH
der
HYGIENE

5.

Weyl,
HANDBUCH
der
Hygiene

6.

Weyl,
HANDBUCH
der
HYGIENE

7.

OBSAH

1. Úvod	4	7 Odkyselování knihovního fondu	28
2. Východiska strategie	6	8 Přehled financování	29
3. Digitalizace kulturního dědictví v kontextu Moravskoslezského kraje	7	9 Závěr	29
4. Současný stav digitalizace v MSVK	9	Seznam zkratk	30
4.1 Pracovní proces digitalizace	10	Zpracovali	30
4.2 Personální zajištění	11		
4.3 HW a SW vybavení	12		
4.4 Aktuální situace v roce 2025	12		
5. SWOT analýza	14		
6. Strategie digitalizace a digitálního zpřístupňování písemného kulturního dědictví Moravskoslezského kraje na léta 2025–2030	15		
6.1 Cílové skupiny	15		
6.2 Strategie digitalizace dokumentů v MSVK	15		
6.2.1 Kritéria výběru dokumentů pro digitalizaci	15		
6.2.2 Rozsah a složení fondu k digitalizaci	16		
6.2.3 Infrastruktura nezbytná k zajištění digitalizace	18		
6.2.4 Organizace pracovních procesů	20		
6.2.5 Vyhodnocení digitalizace	23		
6.2.6 Harmonogram digitalizace knihovního fondu	24		
6.3 Strategie digitálního zpřístupňování písemného kulturního dědictví	25		
6.3.1 Způsoby zpřístupňování písemného kulturního dědictví	25		
6.4 Strategie vzdělávání v oblasti digitalizace a zpřístupňování kulturního dědictví	26		
6.4.1 Plán vzdělávání odborné i laické veřejnosti	26		

1. Úvod

Strategie digitalizace a digitálního zpřístupňování písemného kulturního dědictví Moravskoslezského kraje na léta 2025–2030 vzniká zejména jako součást připravovaného projektu Černá kostka – Centrum digitalizace, vědy a inovací, zároveň souvisí s plánovaným rozšířením digitalizačních aktivit Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, příspěvkové organizace (dále MSVK).

Digitalizace různých druhů či forem kulturního dědictví má svá specifika. Tato strategie se zaměřuje konkrétně na digitalizaci písemného kulturního dědictví, kterou mají na starosti zejména knihovny. Součástí zmiňovaného projektu bude digitalizace i dalších objektů (fotografie, obrazy, sochy, přírodniny, nemovitosti apod.), k níž však vzniká separátní strategie, a tak je zmiňována pouze okrajově.

V tomto dokumentu nastiňujeme budoucí aktivity a cíle v rámci digitalizace písemného kulturního dědictví. Zaměřujeme se jak na samotnou digitalizaci, tak na související oblasti zpřístupnění a vzdělávání. Zároveň je strategie vytvářena i pro aktuální potřeby rozvoje digitalizačního pracoviště v MSVK a bude k dispozici rovněž odborné veřejnosti jako podklad pro zpracovávání národních koncepcí i dílčích strategií v jiných regionech.

První verze této strategie vznikla již v roce 2021. Nynější verze je její aktualizací a rozšířením s přihléd-

nutím k postupné realizaci projektu Černá kostka – Centrum digitalizace, vědy a inovací. Strategie původně sloužila jako jeden z podkladových materiálů při přípravě projektové žádosti, zejména její povinné přílohy – studie proveditelnosti, která byla součástí rozsáhlé dokumentace projektu Černá kostka – Centrum digitalizace, vědy a inovací. Na jejím základě byla v roce 2023 získána dotace v rámci programu Spravedlivá transformace. Do budoucna se bude strategie nadále rozvíjet tak, aby reflektovala aktuální situaci, změny a potřeby.

Všechny plánované aktivity vyžadují kvalifikovaný personál, přičemž ale v tuto chvíli není nastaven systém vzdělávání studentů či odborných pracovníků v oblasti digitálního působení kulturních institucí. To probíhá ad hoc, dle aktuálních potřeb a často formou samostudia.

S vybudováním digitální infrastruktury a digitální transformací kultury obecně úzce souvisí také rozvoj dosavadních digitálních služeb poskytovaných knihovnou i vznik služeb zcela nových. Jejich strategie je paralelně rozpracovávána v připravované Koncepci služeb Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě – Černé kostky – Centra digitalizace, vědy a inovací na léta 2027+.

To všechno jsou výzvy, které v následujících letech stojí před krajskou knihovnou i jejím zřizovatelem.

Díky projektu Černá kostka – Centrum digitalizace, vědy a inovací se nyní nabízí prostor pro systematickou a dlouhodobě udržitelnou digitální transformaci kultury v kraji. Předkládaná strategie tuto skutečnost reflektuje a dílčím způsobem rozpracovává.

MORAVSKOSLEZSKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V OSTRAVĚ

HLAS SLEZSKÉHO NÁRODA

Organ strany sociálně demokratické ve Slezsku.

V Katerinkách, dne 17. ledna 1908.

Vychází každý pátek. ■ Jednotlivé číslo za 10 h.

Předplatné obnáší ročně
půročně 2 K 60 h, čtvrtročně
Peníze zasílány buďtež
KONRÁD BINČÍK, Katerinky
Stížnosti zasílány buďtež
JAN BÖHM, Katerinky číslo 41

Fondy, kostelní výbory a pod. povinny přijímají úřední spisy a podání, sepsané v kterémkoli ze tří zemských jazyků. 3. Avšak tyto samosprávné úřady mohou spisy, jež nejsou sepsány v jejich úřední řeči, zaslati zemskému výboru se žádostí, aby jim je přeložil. 4. Zemský výbor bude povinen obcím a korporacím, které si ustanovily za svůj úřední jazyk češtinu nebo polštinu a zemskému výboru podaly o tom zprávu, zaslati spolu se svým německým rozhodnutím současně také český nebo polský překlad onoho rozhodnutí, při čemž však německý text bude pokládán za autentický. 5. Zemský výbor nebude však překládati listiny, jež obce obdrží od jiných úřadů než samosprávných; listiny pro osoby soukromé zemský výbor bude zasílati jen německy. 6. Pro české a polské obce má se vydávati zemský zákoník s textem německým a českým nebo polským. 7. Pošle-li česká nebo polská obec listinu, sepsanou ve slovanském jazyku, obci v území jednojazyčném (německém) a tato německá obec listiny nepřijme, může slovanská obec požádati zemský výbor, aby listinu přeložil do němčiny a dodal ji německé obci.

To jest tedy to, zač byl zprostitován slezský lid, to jest pokroučka, jež dostala se slezským Čechům a Polákům na sliby a ubezpečování komedianta-principála Venceslava a jeho kldky. Za toto plivnutí ve tvář, vrhnu-li se vlastenečtí matadoři na sociální demokraty, kteří ukazovali na sprostou demagogii vlasteneckého vedení hned v době odloženého tábora. Za to si sociální demokraté museli nechat říci, že páni nebudou dělat projev, kdy je sociální demokraté mohou potřebovat.

Dnes teprvé jest vidět, jak velice projev potřebovali ne sociální demokraté, ale menšinové národnosti, dnes je teprvé vidět, jak je nebezpečno vkládat bez kontroly věci národa do rukou politických, kšeftářských vlasteneckých kejklřů, kteří nechají národ s lehkým srdcem plavat, jen když sami nevyjdou při tom na prázdno. Národ stranou, jen když matadoři dosáhnou svých cílů. Čechy jdou národnostnímu vyrovnání vstříc. Národ bude muset dobře hlídat, aby ho nestihla pohroma Slezska.

Komu slouží křesťanství sociálové?

Na schůzích klerikály pořádaných, slyšíte stále mluviti o zastupování zájmů chudého lidu. Jedině strana křesťansko sociální cítí se býti povolána k tomu, aby lidu pomohla a to dušování tak mnohému nevědomému dělníku popletlo hlavu. Zvláště pak, když slyší, jak je jeho náboženství v nebezpečí, utíká se pod černá křídla klerikalismu, aby odtud hájiti mohl to, co je mu nedotknutelné. Aby pak černá havěť lépe výsledku se dodělala, vrhá se na všechna místa, odkudž spravován a řízen je celý dnešní náš aparát. Panstvo totiž myslí, že náboženství a víra se nejlépe udržejí cestou politickou.

Za tím účelem využili posledních říšských voleb a namluvivše lidu, že zastávají budoucího chudého, ucházeli se o jeho důvěru. A té se jim na mnoha místech dostalo. Jaké však povětrné srdce mají, o tom nás poučuje zjezd „Strany katolického lidu pro království české“. Vedle špinavého prádla jednotlivců, jež vypráno býti

muselo, zajímavá byla zpráva pokladní. Někteří delegáti žádali o sdělení jmen o volebního, což bylo však zamítnuto, v podezření. Zvláště, když tajnosti tyto býti měly, aby veřejnost nemohla vidět kulisi našich klerikálů, počítáno, že jim tomu vážná. Jediná zpráva pokladní dostala se do rukou redakce „Práva“ přičiněním této vidíme, že panstvo má přičinu dokonce i svým výmram pravdu.

A tu ve zprávě a výkaze o příjmech dáme se, že oněch 18.000 korun vyjde, jež na volební fond přijaty byly, zaplňují bohatými velikostatkáři, lidu slezskou šlechtou, vysokými číselnými hodnotami a korporacemi.

Dle stručného výkazu zaplatili: Jeho p. kardinál Lev Skrbenský z Hřístě 8000 K. J. O. hrabě Vojtěch Schönborn 7850 K. Kapitola vyšehradská, řád augustiánů, dominikánů a opatství emauz 1000 K.

Za peníze slechty, té slechty, která stavěla se proti přáním a požadavkům lidu, která na stacích svých krvavě utiskuje a vyssává, prováděna kandidátem katolického lidu v Čechách, volební agitací.

Česká strana katolického lidu živě německých klerikálních řádů, korporací bezpohlavni neb přímo všemu českému slechty, zvítězila v mnohých českých okresích v užších volbách pomocí hlasy nacionálních stran měšťáckých.

Poznání toto otvírá oči všem, doposud chápat nemohli, proč nesmí poslanci hájit a zastávat práva a zájmy chudého českého lidu, který je volil proti panující slechty.

Tak odsuzuje se strana křesťanská sama. Nám vytýká sbírání krejcarů na potřebnou, sama však břeje tisícové peníze lidu, ježichž životním úkolem je vydírání křainosti. Lid tento však již poznává metnou hru, kterou s ním strana křesťanská provádí a sčítuje se ním v demokracii tak, jak si toho zaslouží. Zneužitou důvěru bude hrozná!

Zemědělské dělnictvo v úrazu pojišťování.

V sousední říši německé nemají dělní dělníci na různých ustláno, ale pi se i této třídě dělního lidu značnější zejména v ochranném zákonodárství. V však právě tento lid nechává se bezpečnosti ochrany, neposkytuje se mu pranic, co v něm vzbuditi aspoň náklonnost k práci, které přece není bez významu.

V pojišťování dělnictvem v němž dělnictvo zemědělské mělo býti podříknem jednostranným příslušníkem. Totiž v pojištění — a to velmi nedostatečně.

Vzhledem k pokročilé době, v níž i v hospodářských živnostech ponejvíce měl doznati celední řád z roku 1884

2. Východiska strategie

Strategie byla zpracována pracovníky MSVK ve spolupráci s externími odborníky a navazuje na níže uvedené koncepční a projektové dokumenty.

Celostátní koncepční dokumenty trendy, legislativa, spolupráce knihoven

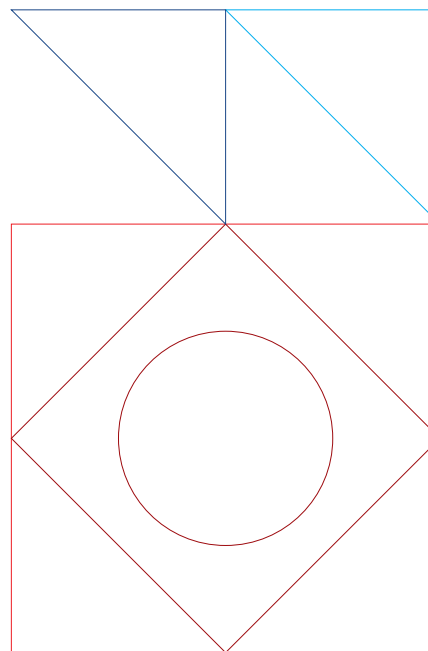
- Státní kulturní politika na léta 2021–2025+,
- Strategie digitalizace kulturního obsahu na léta 2013–2020,
- Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+,
- Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách,
- Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030,
- Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků,
- Metodický pokyn pro digitalizaci kulturního obsahu – Národní plán obnovy.

Koncepční dokumenty Moravskoslezského kraje smart region, transformace kraje

- Strategie rozvoje Moravskoslezského kraje 2019–2027,
- Regionální inovační strategie Moravskoslezského kraje 2021–2027.

Projektové dokumenty a materiály MSVK služby MSVK, Černá kostka, OP FST

- Studie proveditelnosti strategického projektu – projekt Černá kostka – Centrum digitalizace, vědy a inovací,
- Strategický plán MSVK na léta 2024–2027,
- Koncepce uchování a zpřístupňování tištěných dokumentů a kritéria pro výběr publikací do volného výběru.

3. Digitalizace kulturního dědictví v kontextu Moravskoslezského kraje

Digitalizace kulturního dědictví ve stručnosti spočívá v převodu analogových formátů různých druhů dokumentů na různých nosičích do digitální podoby. Mezi hlavní cíle a význam digitalizace patří zejména následující:

- uchovávání kulturního bohatství pro budoucí generace,
- ochrana fyzických dokumentů před negativními vlivy souvisejícími s jejich manipulací,
- lepší dostupnost a přístup k dokumentům skrze online platformy,
- podpora výzkumných a badatelských aktivit,
- vzdělávání odborné i laické veřejnosti.

Digitalizace jakéhokoliv druhu kulturního dědictví je tedy v mnoha ohledech důležitá, výhodná a potřebná. Probíhající transformace společnosti, přesun řady činností do online prostoru a požadavek laické i odborné veřejnosti na rychlý a okamžitý přístup ke zdrojům přispěly k tomu, že digitalizace vystoupila v posledních letech ještě více do popředí. Některé konkrétní události z posledních let navíc význam digitalizace umocňují. Jmenovat můžeme například pandemii či povodně – v obou případech je zásadní jednodušší přístup k dokumentům skrze internetové připojení, v případě živelných katastrof je to pak ochrana a zachování fyzických materiálů.

MSVK působí na základě knihovního zákona jako krajská knihovna. Jedním z jejích úkolů je i péče o písemné kulturní dědictví kraje, přičemž jako jednu z priorit si MSVK stanovila již v roce 2005 ochranu regionálních dokumentů formou digitalizace. Ukázalo se, že celonárodní digitalizační projekty nejsou schopny podchytit regionální fondy v úplnosti. Krajským knihovnám tak připadla úloha místní produkci zmapovat a zachovat i pro příští generace.

Jako knihovna se zaměřujeme zejména na digitalizaci textových dokumentů. Knihovní fondy však nejsou jedinou složkou kultury, která by měla být digitalizací podchycena. Čím dál více se jeví digitalizace jako nezbytná i pro ochranu a prezentaci muzejních a galerijních sbírek. Jen malé procento z celkového množství sbírkových předmětů je totiž možné prezentovat klasickou cestou – na výstavách a v expozicích, případně na zvláštních muzejních akcích. Digitální prezentace muzejních sbírek se tak stává dalším důležitým způsobem sdílení poznatků i zážitků. Podobně jsou na tom i další oblasti kultury, např. tradiční řemesla.

Digitalizaci svých fondů a sbírek se proto věnují některé z dalších paměťových institucí v kraji. Galerie výtvarného umění v Ostravě nebo Ostravské muzeum např. disponují velkoplošným skenerem pro

umělecké 2D i 3D objekty a pracují na digitalizaci své kolekce. Nově jsou díky programu IROP vybavována digitalizační pracoviště v Muzeu Těšínska a Muzeu Beskyd Frýdek-Místek, která se budou zaměřovat na digitalizaci 3D dokumentů. V Moravskoslezském kraji tak postupně vzniká systém digitalizace a přístupu k digitálním zdrojům.

4. Současný stav digitalizace v MSVK

Počátky digitalizace knihovního fondu v MSVK sahají do roku 2005. Tehdy knihovna pořídila základní technické vybavení (planetární skener Atlas, program pro popis metadaty Sirius) a zdigitalizovala první titul – *Almanach města Moravské Ostravy* z roku 1929. Pro digitalizaci byly od počátku vybírány různé typy regionálních dokumentů (adresáře, noviny, vlastivědné publikace, výroční zprávy, beletristická díla atd.) především z 19. a 1. poloviny 20. století. Ty jsou totiž nejvíce ohroženy degradací kyselého papíru a fyzickým poškozením v důsledku častého půjčování.

MSVK se od počátku nezaměřovala při digitalizaci pouze na svůj fond. Do krajské digitální knihovny byly postupně zahrnuty vybrané dokumenty více než 10 pamětových institucí (vedle MSVK například Archiv města Ostravy, Slezské zemské muzeum v Opavě, Muzeum Beskyd ve Frýdku-Místku, Muzeum Těšínska, Muzeum v Bruntále, Ostravské muzeum, Knihovna města Ostravy) i jiných subjektů (Ostravská univerzita, Matiční gymnázium, Slezská diakonie atd.).

V letech 2005–2013 se Digitální knihovna Moravskoslezského kraje rozvíjela poměrně kontinuálním způsobem. Jejím vývoj byl financován zejména z vlastních zdrojů knihovny, několikrát bylo také využito podpory programu Ministerstva kultury VISK 7¹. Rok 2013 však přinesl skokovou změnu, a to jak po stránce kvanti-

tativní, tak i kvalitativní. Díky projektu Digitalizace a ukládání dat (součást multiprojektu E-Government Moravskoslezského kraje) obnovila knihovna zcela své SW i HW vybavení a na zakázku nechala zdigitalizovat 306 000 stran dokumentů. V roce 2021 pak MSVK pořídila druhý knižní skener, je tak nyní vybavena dvěma kompletními pracovišti pro digitalizaci. V roce 2022 došlo ke zvýšení počtu pracovníků v digitalizaci, a sice na současný stav čtyř zaměstnanců s 3,5 úvazkem.

Aktuálně je všem zájemcům k dispozici již více než **915 000 digitalizovaných stran (2 700 monografií a přes 150 titulů periodik)**, a to v souladu s autorským zákonem buď volně na internetu, nebo ve studovnách krajské knihovny a institucí, jež poskytly své dokumenty k digitalizaci.

Současné digitalizační pracoviště MSVK kvůli prostorovým možnostem neumožňuje další rozšiřování HW a SW infrastruktury a personálního stavu. Při průměrném rozsahu digitalizace 45 000 až 50 000 stran ročně postupují práce pomalu a nejsou zpracovávány všechny žádoucí dokumenty. Do budoucna je tedy nezbytné pracoviště rozšířit, což však ve stávajících pronajatých prostorách není reálné. Chybí zde prostory pro umístění dalších skenerů, prostory pro vhodné uchování dokumentů zapůjčených k digitalizaci i prostory pro odborná pracoviště digi-

¹ Projekty z programu VISK 7 byly realizovány v letech v letech 2008–2010, 2014–2022, 2025.

talizačních pracovníků. Výraznější rozvoj digitalizace v MSVK a vybudování digitalizačního centra jsou tak plánovány až v úzké souvislosti s novostavbou Černé kostky – Centra digitalizace, vědy a inovací.

4.1 Pracovní proces digitalizace

Současný pracovní proces samotné digitalizace textových dokumentů lze rozdělit do 3 fází: **přípravy, zpracování a zpřístupnění a archivace**. Následující seznam obsahuje výčet všech činností, které se na pracovišti digitalizace provádí.

Základní pracovní proces digitalizace (kroky 1–18)

A) Fáze přípravy

1. Výběr dokumentů k digitalizaci v elektronických či lístkových katalogích paměťových institucí.
2. Zapůjčení svazků z našeho fondu, nebo z fondu jiné instituce.
3. Práce s katalogizačními záznamy v knihovním systému (Aleph), prověřování a přidělování identifikátorů (čČNB, ISSN).
4. Kontrola fyzického stavu dokumentů (kompletnost, vady).
5. Zapsání „projektu“ do workflow (tabulka o stavu pracovního procesu u jednotlivých svazků).

B) Fáze zpracování

6. Skenování dokumentů včetně průběžných kontrol dokumentu a údržby skeneru.
7. Export snímků z počítače při skeneru, vytvoření kopií do příslušných složek.
8. Úprava snímků v grafickém editoru (natočení a ořez).
9. Export snímků z grafického editoru do příslušných složek.
10. Kontrola a oprava ořezaných snímků, následné doplnění informací o opravách do průvodky (u periodik).
11. Poptání, získání snímků chybějících částí ze vzdálenějších institucí (často v rámci již vybudované spolupráce, např. Vědecká knihovna v Olomouci), úprava a zpracování těchto snímků.
12. Zpracování dokumentů v metadatovém editoru (popisná metadata, OCR, generování balíčků, validace).
13. Druhá validace balíčků prováděna vybraným pracovníkem oddělení pomocí nástroje Komplexní validátor – proces je manuální, výstupy zaznamenávají do pracovního přehledu.
14. „Zazipování“ balíčků pro uložení na serveru.

C) Fáze zpřístupnění a archivace

15. Zpřístupnění v rámci Digitální knihovny MSK (Kramerius).
16. Zaslání odkazů na zpracované dokumenty do Registru digitalizace, vložení odkazů

na zpracované dokumenty do knihovního systému Aleph, doplnění odkazů do Resolveru (systém přidávající identifikátor URN:NBN).

17. Archivace balíčků.
18. Vracení fyzických dokumentů do příslušných institucí.

Kroky 1–18 jsou tedy základními procesy digitalizace. Následující činnosti probíhají paralelně, jedná se o další náplň práce na tomto pracovišti, která je také důležitá.

Doplňkové pracovní činnosti na pracovišti digitalizace (kroky 19–30)

19. Statistika – sledování počtu zpracovaných snímků.
20. Práce v rámci Seznamu děl nedostupných na trhu (SDNNT) – kontrola dokumentů v seznamu, žádost o přidělení příznaků pro dokumenty.
21. Práce v rámci Digitální knihovny MSK (Kramerius).
22. Práce v rámci Registru digitalizace – doplňování informací (signatura).
23. Řešení technických problémů či běžné údržby s IT oddělením, případně externím subjektem.
24. Interní komunikace.
25. Komunikace s externím prostředím, spolupráce.
26. Příprava a řešení projektů v oblasti digitalizace (VISK 7).

27. Práce související s přechodem do budovy Černé kostky (příprava podkladů, porady, schůzky).
28. Vzdělávání pracovníků (kurzy, semináře, konference, exkurze).
29. Vzdělávání veřejnosti (exkurze, praxe).
30. Výzkum v oblasti odkyselování dokumentů.

4.2 Personální zajištění

Valnou většinu zmíněných procesů vykonávají pracovníci digitalizace na plný a částečný úvazek. Některé procesy vykonávají všichni, některé pouze jeden člověk. Pracoviště digitalizace je v současnosti součástí širší organizační jednotky – oddělení IT, digitalizace, vědy a inovací, jehož vedoucí má na starost metodické vedení a plánování.

Pracovníci zajišťující proces digitalizace:

- vedoucí oddělení IT, digitalizace, vědy a inovací,
- 2 plné úvazky,
- 2 částečné úvazky (0,8 a 0,75),
- DPČ a DPP (aktuálně 1 smlouva),
- praktikanti/stážisté,
- pracovníci oddělení IT,
- pracovníci z jiných oddělení knihovny.

Jeden z pracovníků na částečný úvazek se v menší míře (0,2 úvazku) věnuje výzkumu v oblasti odkyselování dokumentů, což s digitalizací částečně souvisí. Některé dílčí činnosti, jako je příprava katalogizač-

ních záznamů, zajišťování aktualizací Krameria, zasílání záznamů digitalizovaných dokumentů s odkazy do Krameria do Registru digitalizace apod. vykonávají pracovníci jiných oddělení knihovny. Pracovník na dohodu se aktuálně podílí na doplňování seznamu dokumentů k digitalizaci. Pokud máme na oddělení praktikanty, většinou si zkouší základní procesy, jako je skenování, úprava snímků či doplňování tabulek.

V současné době je rozdělení práce víceméně nerovnoměrné, zejména z důvodu rozdílných úvazků, neúplné zastupitelnosti a různých úrovní zaškolení jednotlivých pracovníků. Některé činnosti jsou navíc prováděny pracovníky jiných oddělení, což komplikuje kontinuitu a odpovědnost za celý proces. Do budoucna plánujeme přesunout tyto úkoly do kompetencí pracovníků digitalizace na plný či částečný úvazek a zavést systém zaškolování a pravidelného přenosu know-how, který zlepší zastupitelnost i plynulost provozu.

4.3 HW a SW vybavení

Technické zázemí je důležitou součástí každého digitalizačního pracoviště. V rámci souborových formátů, postupů či technologií následujeme aktuální standardy a dokumenty, jež vydává Národní knihovna České republiky. Zásadní jsou skenery, ale také kvalitní počítačové stanice s adekvátní softwarovou výbavou. V následujícím seznamu se nachází hardware a software důležitý zejména pro proces digitalizace.

Hardware

- velkoformátový skener Atlas – fotoaparát, A1,
- velkoformátový skener Suprascan II – digitální kamera, A1,
- pracovní počítače, počítače při skenerech, notebooky,
- úložiště na serveru, pásky a externí disky – uložení digitalizátů částečně na páskách, část je na serveru a externích discích.

Software

- skenovací software,
- grafické editory,
- metadatový editor,
- program pro zpracování OCR,
- SW pro zpřístupnění digitálních dokumentů (Kramerius),
- automatizovaný knihovní systém,
- správce souborů.

4.4 Aktuální situace v roce 2025

S přesunem do nové budovy knihovny nás čeká ještě mnoho změn, plánování a organizace. Po malou tedy začínáme již nyní. Ačkoli mnohé z plánovaných změn souvisejí s přípravou na přechod do nové budovy, jedná se zároveň o kroky, které by byly nezbytné i bez tohoto přesunu – například kvůli technickému zastarávání nebo nutnosti zkvalit-

nění procesů. Níže uvádíme několik ze zásadnějších kroků, které jsou nezbytné pro vývoj digitalizačního pracoviště MSVK.

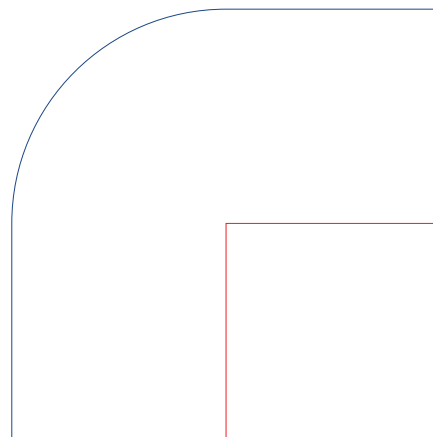
V roce 2025 proběhl výběr nového metadatového editoru, který nahradí nynější Procyon, jež již není podporován. Byl zvolen open-source nástroj ProArc a v listopadu vysoutěžena jeho instalace a správa. Počítá se s pořízením více licencí, jelikož v posledních letech došlo k navýšení pracovníků, kteří s tímto nástrojem pracují. V roce 2026 by se měl vybraný editor již používat a je rovněž pravděpodobné, že přejde do Černé kostky.

V roce 2025 došlo také k přechodu z Krameria 5 na Krameria 7, což představuje výrazný technologický posun. Po doladění systému dojde k řešení sklizení Krameria do systému České digitální knihovny, jejímž prostřednictvím bude zajištěno i propojení s Europeanou. S novou verzí bude také možné zapojit se do poskytování služby DNNT (Díla nedostupná na trhu), která umožňuje registrovaným čtenářům číst a studovat prostřednictvím internetu novodobé knihy (vydané před 20 a více lety) a periodika (vydaná před 10 a více lety). Momentálně umožňujeme našim registrovaným čtenářům využití a přístup do Krameriů těch knihoven, které poskytují službu DNNT.

Aktuálně se jedna z pracovníků věnuje rovněž výzkumu odkyselování dokumentů, které s digitalizací částečně souvisí. Tento výzkum by měl nadále

pokračovat i v nové budově, kde k tomu budou adekvátně vybavené prostory (více viz kapitola Odkyselování knihovního fondu). Nyní výzkum probíhá v prostorách a za spolupráce Vysoké školy báňské – Technické univerzity v Ostravě.

Nástup do nové budovy představuje velkou změnu. Kromě výše zmíněných nezbytností přibudou i další, které budou vyžadovat efektivní plánování a organizaci. Je tedy nezbytné těmto úkolům věnovat dostatek času a pozornosti. V době přechodu do Černé kostky pak bude pravděpodobnější, že zvládneme všechny procesy přenést jen s drobnými obměnami a bez větších problémů.

5. SWOT analýza

SILNÉ STRÁNKY

- Centrální přístup k digitalizovanému písemnému kulturnímu dědictví – Digitální knihovna Moravskoslezského kraje
- Dlouhodobá úspěšná spolupráce MSVK s jinými paměťovými institucemi kraje, jejich ochota ke spolupráci
- Bohatý fond paměťových institucí kraje
- Významná podpora Moravskoslezského kraje – zřizovatele MSVK

SLABÉ STRÁNKY

- Nedostatečné personální zajištění digitalizace v MSVK
- Nevyhovující prostory pro digitalizaci v MSVK
- Nedostatečná kapacita pro dlouhodobé uchování digitálního obsahu
- Roztříštěnost přístupu k regionálním digitálním dokumentům různé povahy
- Neexistence systému vzdělávání odborníků na digitalizaci kultury

PŘÍLEŽITOSTI

- Projekt Černá kostka – Centrum digitalizace, vědy a inovací
- Digitální transformace v různých oblastech kultury
- Růst zájmu veřejnosti o jednoduchý přístup k informacím a informačním zdrojům
- Změna legislativy v oblasti zpřístupňování digitalizovaných a e-born dokumentů

HROZBY

- Neprovedení stavby Černé kostky
- Neochota institucí ke spolupráci
- Nevýhodná legislativa v oblasti autorských práv limitující rozvoj moderních služeb
- Nedostatečné zabezpečení digitálních dat, hackerské útoky

6. Strategie digitalizace a digitálního zpřístupňování písemného kulturního dědictví Moravskoslezského kraje na léta 2025–2030

Předkládaná strategie je rozdělena do 3 tematických částí. Tou základní je samotná digitalizace, kterou bude přímo provádět MSVK a která bude pokrývat reformátování monografií, periodik a dalších typů dokumentů z knihovního fondu různých paměťových institucí regionu. Druhou úrovní strategie je pak plán zpřístupňování kulturního dědictví regionu. V těsné návaznosti na obě předchozí priority pak bude vytvořen a aplikován systém vzdělávání laické i odborné veřejnosti.

6.1 Cílové skupiny

Cílové skupiny nového digitalizačního centra jsou konkrétně instituce a osoby, které budou hlavními uživateli a konzumenty služeb poskytovaných tímto centrem:

- regionální knihovny,
- regionální paměťové instituce (muzea a galerie),
- Slezské zemské muzeum,
- školská a vzdělávací zařízení v MSK,
- ostatní paměťové instituce,
- komerční instituce,
- státní instituce,
- školy a vzdělávací zařízení,

- města a obce,
- veřejnost, studenti středních, vysokých škol.

6.2 Strategie digitalizace dokumentů v MSVK

6.2.1 Kritéria výběru dokumentů pro digitalizaci

Rozšíření digitalizačního pracoviště a vybudování centra digitalizace kultury Moravskoslezského kraje předpokládá vytvoření sítě institucí, jejichž fondy bude MSVK převádět do digitální podoby. Krajská knihovna tímto způsobem naváže na svou dosavadní praxi, bude pokračovat ve spolupráci s velkými muzei a archivy, zároveň však doplní digitalizací o fondy malých institucí, obcí či spolků, které v mnoha případech uchovávají unikátní publikace nedostupné ve velkých knihovnách.

Vzhledem k existenci Národní digitální knihovny i řady krajských projektů není účelné digitalizovat veškerou písemnou produkci uloženou v paměťových institucích Moravskoslezského kraje. Řada publikací již byla zdigitalizována a je (či brzy bude) dostupná v digitální podobě. Není proto plánována

masová digitalizace, daleko účelnější se jeví pokračování ve **specializaci na regionální fond**, a to v širokém slova smyslu:

- publikace pojednávající o politických, společenských, hospodářských, náboženských a kulturních dějinách regionu (s přesahem do okolních krajů nebo států),
- publikace vydané v Moravskoslezském kraji (příp. zde vytištěné),
- knihy autorů spjatých s regionem (resp. původců různého typu – týká se i ilustrátorů, příspěvatelů apod.),
- unikátní díla uchovávaná v institucích kraje.

Z **časového hlediska** se knihovna v minulosti prioritně zaměřovala na dokumenty ohrožené degradací kyselého papíru, tedy monografie a periodika vydaná v 19. a v 1. polovině 20. století. V souvislosti s rozšířením digitalizačního pracoviště a možností zpřístupňování dat je žádoucí již toto kritérium nevyžadovat, ačkoliv starší ohrožené publikace budou i nadále při výběru preferovány. Důležitým kritériem pro výběr dokumentů je totiž také jejich **fyzický stav** – přednostně budou digitalizovány dokumenty, u nichž hrozí brzké poškození ať už vlivem kyselého papíru, či jinými vlivy. Roli hrají rovněž četnost výpůjček a zájem badatelů, případně i samotných institucí o digitalizaci jejich děl.

Z hlediska **typů dokumentů** je plánována digitalizace knihovního fondu – jedná se o knihy, noviny,

časopisy, hudebniny a mapy. Počítá se také v menší míře s digitalizací kronik a výročních zpráv, doplňkově pak obrazového materiálu (pohlednice, plakáty atd.). Budou reformátovány dokumenty tištěné latinou i frakturou a také významné rukopisné zdroje.

V rámci digitalizace chceme naplňovat také **zájmy a potřeby uživatelů a institucí**. Jako příklad můžeme uvést studenty, kteří by mohli ocenit lepší dostupnost učebnic, skript, sbírek apod. Situace, jako byla pandemie covidu-19, navíc ukazují, že dostupnost těchto dokumentů v digitální podobě může být zásadní pro vzdělávání. Univerzity by mohly mimo jiné přivítat digitalizaci závěrečných prací či jimi publikovaných dokumentů, jako jsou skripta a učebnice, jiné odborné monografie, případně periodika.

V blízké době proběhne ve spolupráci s Ostravskou univerzitou **průzkum**, který se pokusí zjistit aktuální a konkrétní potřeby, požadavky a přání vysokých škol, středních škol a jejich studentů v oblasti digitalizace.

Z odstavců výše je zřejmé, že jsou pro centrum digitalizace důležité rovněž **spolupráce**, na základě kterých můžeme poskytovat služby digitalizace externím žadatelům, tvořit unikátní sbírky a umožňovat přístup k většímu množství dokumentů.

6.2.2 Rozsah a složení fondu k digitalizaci

Pro přesnější představu o rozsahu a složení možného fondu k digitalizaci bylo v průběhu března a dub-

na 2021 osloveno celkem 70 paměťových institucí s cílem zmapovat **regionální knihovní fond uložený v muzeích, archivech a knihovnách Mo-**

ravskoslezského kraje. Byly osloveny organizace zřizované různými subjekty (kraj, obce, soukromé firmy atd.). Konkrétně se jednalo o tyto typy institucí:

Typ instituce	Počet oslovených institucí	Výsledek mapování – počet institucí s kladnou odezvou
Knihovny ²	15	11
Muzea, památníky, galerie	46	19
Archivy	8	4 (+ zbylé 4 archivy odkázaly na nadřízený Zemský archiv v Opavě)
Ostatní	1	1
Celkem	70	35

Instituce, které spolupráci odmítly, tak učinily s odůvodněním, že nedisponují vhodným fondem pro digitalizaci. Část oslovených organizací na výzvu nereagovala.

Instituce, které projeví zájem o budoucí spolupráci v oblasti digitalizace, zasílaly seznamy s konkrétními návrhy možných dokumentů. Pracovníci MSVK tyto seznamy prošli a prověřili z těchto hledisek:

- naplnění kritérií uvedených výše,
- (ne)existence digitální verze dokumentu (dle Registru digitalizace),
- duplicitu dokumentů ve vlastnictví různých institucí,
- (ne)úplnost ročníků periodik.

Dle dosavadních zjištění se jeví, že pro budoucí digitalizaci bude vhodná cca třetina až polovina navržených dokumentů. Odhadovaný počet stran využitelných z fondu oslovených institucí tak činí zhruba 370 000 stran. Do tohoto počtu jsou započítány i některé závodní časopisy a noviny vytipované přímo pracovníky MSVK v Archivu města Ostravy. Od provedení průzkumu uběhlo několik let, je tedy možné, že již došlo k digitalizaci části titulů buď přímo MSVK, nebo jinými institucemi. Zatím v počtu stran nejsou zahrnuta další rozsáhlá periodika, u nichž pracovníci knihovny postupně ověřují počty stran. Předpokládá se **postupné navyšování počtu stran**, jelikož např. u Slezského zemského muzea v Opavě nebo

² Obeslány byly pověřené knihovny, které dále oslovily své obsluhované knihovny.

jiných větších paměťových institucí průběžně dochází k prověřování jejich knihovního fondu. Další tituly k digitalizaci nabídne také Muzeum Těšínska, kde byla v roce 2024 ukončena retrokatalogizace dosud nezpracovaného fondu.

Paralelně s oslovováním jiných institucí probíhá nadále rovněž **vytipování vhodných dokumentů v elektronických katalozích** dalších paměťových institucí a také prověřování vlastního regionálního fondu MSVK, který lze rozčlenit takto:

Část fondu	Rozsah
Regionální povinný výtisk (od roku 2002)	cca 21 000 knih, z toho asi ½ již digitalizována – při odhadu 150 stran na 1 knihu zbývá cca 1 575 000 stran
Knihy o Moravskoslezském kraji	cca 7 000 knih, z toho asi ½ již digitalizována – při odhadu 150 stran na 1 knihu zbývá cca 525 000 stran
Historický fond MSVK (publikace vydané do roku 1900)	1 017 knih, z toho asi ½ již digitalizována – při odhadu 150 stran na 1 knihu zbývá cca 76 000 stran
Periodika o Moravskoslezském kraji / z Moravskoslezského kraje	cca 1 500 titulů s různou periodicitou a různou úrovní kompletnosti

Vzhledem k tomu, že v MSVK je uložen převážně novodobý fond, dá se očekávat postupné navyšování podílu již zdigitalizovaných dokumentů v rámci NDK a také určitá duplicita s vytipovanými dokumenty z jiných paměťových institucí. Pro hrubý odhad počtu stran vhodných pro digitalizaci je proto uvažována jen část spočítaného rozsahu – tedy cca **900 000 stran**.

6.2.3 Infrastruktura nezbytná k zajištění digitalizace

Současné digitalizační pracoviště MSVK kvůli prostorovým možnostem neumožňuje další rozšiřování

HW a SW infrastruktury a personálního stavu. Nové digitalizační centrum bude řešeno jako integrální **součást celého projektu novostavby Černé kostky** a financováno z Operačního programu Spravedlivá transformace.

V prostorách Černé kostky bude podle aktuálních plánů centrum digitalizace rozděleno do 2 částí:

1) pracoviště se skenery pro skenování a základní úpravu obrazových dat

- předpokládá se umístění v 1. podzemním podlaží se snadnou dostupností k příjezdu

automobilů (svoz dokumentů) i výtahům (přesun dokumentů po budově),

- skenery větších rozměrů – skener A0 po velká periodika, plány atd., skener A1 pro noviny, skener A2 pro knihy a časopisy (spíše starší produkce), skener A2 robotický pro knihy a časopisy (spíše novější produkce).

2) pracoviště pro zpracování a zpřístupňování dat

- umístění v 7. nadzemním podlaží,
- 2 skenery A2 pro operativní doskenování špatně naskenovaných stran, pro ukázky při exkurzích apod., schopné převozu do jiných paměťových institucí.

Bude pořízeno i odpovídající SW vybavení tak, aby mohly být i nadále produkovány výstupy odpovídající standardům Národní digitální knihovny. V rámci souborových formátů, postupů či technologií se tedy budeme nadále držet aktuálních standardů a dokumentů, jež na svém webu vydává Národní knihovna České republiky, případně budeme následovat vývoj a trendy v oblasti digitalizace a příbuzných oborech. V roce 2026 bude implementován nový metadatový editor, který by měl následně přejít do nové budovy Černé kostky. Ostatní HW a SW bude řešen před přesunem do nových prostor.

Pracoviště digitalizace pro svůj provoz potřebuje hardwarové vybavení skládající se zejména ze skene-

rů a počítačů či notebooků adekvátní kvality a technické úrovně. Software by se měl skládat ze skenovacího softwaru, grafického editoru, metadatového editoru, programu pro zpracování OCR, Krameria, správce souborů a měl by být také umožněn přístup k automatizovanému knihovnímu systému, který bude MSVK aktuálně používat. Počet hardwarového a softwarového vybavení musí zároveň odpovídat počtu pracovníků, případně jej převyšovat.

Projekt počítá s postupným **navyšováním personální kapacity pracoviště**, a to v těchto fázích:

1. fáze (2025 až 2026) – celkem 4 pracovníci, kteří digitalizují v rozsahu 50 000 stran ročně a podílejí se na realizaci projektu Černá kostka – Centrum digitalizace, vědy a inovací (specifikace pořizovaného vybavení apod.),

2. fáze (2027 až 2030) – celkem 8 pracovníků, kteří digitalizují v rozsahu 100 000 stran ročně a zajišťují zpřístupňování dokumentů i související vzdělávání.

Navýšení personálu bude řešeno jak přijímáním nových zaměstnanců, tak přesunem a přeškolením knihovníků z jiných oddělení MSVK.

V uvedených počtech nejsou zahrnuti zaměstnanci věnující se podpoře digitalizace a nutným souvisejícím činnostem – katalogizace digitalizovaných dokumentů, IT správa HW i SW.

6.2.4 Organizace pracovních procesů

Náplň práce budoucích pracovníků bude víceméně stejná jako nyní. Zásadní změny budou v rámci organizační struktury a rozdělení pracovních činností. Zároveň se bude dbát na to, aby byla zajištěna **adekvátní zastupitelnost**. Organizační struktura může mít několik variant, do budoucna se může proměnit i několikrát. Předpokládá se, že nová organizační struktura bude nabíhat postupně – část pracovníků bude zaškolená ještě před stěhováním, zbytek v návaznosti na dokončení nových prostor. V současné době se nicméně počítá s variantou, že v rámci oddělení digitalizace bude působit v oblasti digitalizace knihovních fondů celkem **8 pracovníků digitalizace**. Pokud se počet pracovníků změní, přizpůsobí se tomu celý proces digitalizace, resp. rozložení pracovní náplně. Rozdělení pracovních povinností by podle aktuálních vyhlídek mohlo vypadat následovně:

Vedoucí oddělení digitalizace

Vedoucí oddělení digitalizace bude v rámci Černé kostky zastřešovat celou digitalizaci jako takovou, tedy digitalizaci písemného kulturního dědictví i trojrozměrných objektů a dalších druhů materiálů. Jeho pracovní náplň bude přibližně následující:

1. vedení oddělení (motivace, řešení konfliktů, organizace porad, předávání důležitých informací apod.),

2. řízení digitalizačního workflow,
3. propagační aktivity,
4. publikační, přednášková, vzdělávací činnost,
5. řešení autorských práv,
6. komunikace v rámci Černé kostky,
7. komunikace s externím prostředím,
8. organizace praxí, stáží, vzdělávání,
9. příprava a řešení projektů v oblasti digitalizace (např. VISK 7),
10. příjem a kompletace dat ohledně zpracovaných snímků a svazků pro statistické účely, předání vedení,
11. průběžná aktualizace vzdělání, znalostí důležitých v rámci oboru digitalizace a manažerských dovedností (účast na kurzech, konferencích, exkurzích apod.),
12. řešení technických problémů či běžné údržby s IT oddělením, případně externím subjektem.

Následující část popisuje dvě různé pracovní pozice, dvě různé kategorie pracovníků na digitalizaci, a to „*Samostatný knihovník – správce digitální knihovny*“ a „*Knihovník specialista – správce digitální knihovny*“. Uvádíme informace o odborných způsobilostech dle Národní soustavy kvalifikací, následně pak konkrétní činnosti, které budou mít daní knihovníci na starost. Složení těchto pracovních povinností se může v čase měnit, a to v závislosti na konečném počtu pracovníků, případně změnách v organizaci pracovního procesu.

Samostatný knihovník – správce digitální knihovny (6 pracovníků)

Národní soustava kvalifikací ukládá pozici *Samostatný knihovník správce / samostatná knihovnice správkyně digitální knihovny (kód: 72-018-R)* následující odborné způsobilosti:

- Koncipování digitální knihovny (úroveň 6).
- Organizace digitálního zpracování dokumentů (úroveň 6).
- Orientace v digitálním zpracování dokumentů a jejich zpřístupňování veřejnosti (úroveň 4).
- Orientace ve specializovaných elektronických informačních zdrojích (úroveň 6).
- Ovládání automatizovaného knihovního systému (úroveň 6).
- Vyhledávání bibliografických a faktografických informací ze základních zdrojů a jejich ověřování (úroveň 6).
- Orientace v procesu vytváření databází digitálních dat (úroveň 6).³

U této skupiny by mohla polovina pracovníků skenovat monografie, polovina periodika. Dále bude záležet na tom, co je aktuálně potřeba zpracovat, jaké se aktuálně řeší projekty, jaká jsou výročí, svátky, požadavky čtenářů apod. Tito pracovníci budou řešit proces digitalizace zejména ve fázi zpracování (viz kapitola Pracovní proces digitalizace), tedy

„střed“ celého procesu. Dále budou mít na starosti i další dílčí činnosti, ale v malé míře. Pro zajištění zastupitelnosti by bylo vhodné, aby alespoň několik pracovníků znalo procesy z fáze přípravy a zpřístupnění a archivace.

Pracovní náplň:

1. příjem dokumentů k digitalizaci,
2. kontrola fyzického stavu dokumentů a zadávání případných vad do průvodek,
3. skenování dokumentů včetně průběžných kontrol dokumentů a údržby skeneru,
4. export snímků z počítače při skeneru, vytvoření kopií do příslušných složek,
5. úprava snímků v grafickém editoru (narovnání, ořez),
6. export snímků z grafického editoru do příslušných složek,
7. kontrola a oprava ořezaných snímků, následné doplnění informací o opravách do průvodky,
8. zpracování dokumentů v metadatovém editoru (popisná metadata, OCR, generování balíčků, validace),
9. druhá validace balíčků již mimo metadatový editor pomocí Komplexního validátoru,
10. „zazipování“ balíčků pro uložení na serveru,
11. administrativní práce s tabulkami,
12. řešení technických problémů či běžné údržby s IT oddělením, případně externím subjektem,

³ https://www.narodnikvalifikace.cz/kvalifikace-1132-Samostatny_knihovnik_spravce_digitalni_knihovny

- 13. zaškolování praktikantů, stážistů,
- 14. průběžná aktualizace vzdělání a znalostí důležitých v rámci oboru digitalizace (účast na kurzech, konferencích, exkurzích apod.),
- 15. komunikace v rámci Černé kostky,
- 16. komunikace s externím prostředím, spolupráce.

Knihovník specialista – správce digitální knihovny (2 pracovníci)

Dle Národní soustavy kvalifikací by měl mít *Knihovník specialista správce / knihovnice specialista správkyně digitální knihovny (kód: 72-025-T)* tyto odborné způsobilosti:

- Koncipování obsahu digitální knihovny (úroveň 6).
- Organizace digitálního zpracování dokumentů (úroveň 6).
- Ovládání automatizovaného knihovního systému (úroveň 6).
- Vyhledávání bibliografických a faktografických informací ze specializovaných zdrojů, jejich ověřování a správaází dat (úroveň 7).
- Práce s elektronickými informačními zdroji a nástroji (úroveň 7).
- Navrhování, strukturování a vytváření bibliografických a faktografických databází (úroveň 7).
- Strategické plánování v oblasti knihovnictví a informačních služeb a systémů (úroveň 7).

- Formální a obsahová analýza odborného cizojazyčného textu, rychlé čtení (úroveň 7).
- Správa, ochrana a zpřístupňování digitálních dokumentů v knihovně (úroveň 7).
- Orientace ve standardech digitalizace (úroveň 7).
- Vzdělávání pracovníků knihoven (úroveň 7).⁴

Knihovníci specialisté by na digitalizaci v Černé kostce měli být 2, následující činnosti mezi ně budou adekvátně rozděleny. Základním faktorem pro rozdělení je, zda se daná činnost řadí do počáteční nebo zakončující fáze procesu digitalizace. Jeden z pracovníků bude tedy proces „otevírat“, druhý jej bude „uzavírat“. Jedná se zejména o **fázi přípravy a fázi zpřístupnění a archivace** (viz kapitola Pracovní proces digitalizace). Ostatní procesy, které nespádají do toho základního procesu digitalizace, budou dále rozděleny tak, aby to dávalo smysl a aby byla zajištěna zastupitelnost. Některé procesy zároveň budou moci provádět oba. Dále je potřeba, aby tito pracovníci byli schopní provádět činnosti spadající do fáze zpracování.

Pracovní náplň:

1. výběr dokumentů k digitalizaci v elektronických či listkových katalozích paměťových institucí,
2. zapůjčení svazků z našeho fondu, nebo z fondu jiné instituce, kompletace titulů (dohledávání chybějících částí, půjčování a vrácení dokumentů),

⁴ https://www.narodnikvalifikace.cz/kvalifikace-1632-Knihovnik_specialista_spravce_knihovnice_specialista_spravkyne_digitalni_knihovny

3. obohacování katalogizačních záznamů v knihovním systému,
4. kontrola fyzického stavu dokumentů (kompletnost, poškození),
5. zapsání dokumentů k digitalizaci do workflow → předání do procesu samostatným knihovníkům,
6. práce v rámci Digitální knihovny MSK (Kramerius),
7. procesy spojené s Registrem digitalizace,
8. vkládání odkazů na digitalizované dokumenty do katalogizačních záznamů knihovny – následné zaslání seznamu těchto dokumentů pracovníkům IT,
9. vkládání odkazů z Krameria do Resolveru (systém přidělující identifikátor URN:NBN),
10. archivace balíčků,
11. zajištění vrácení dokumentů příslušným institucím v kompletním stavu,
12. řešení technických problémů či běžné údržby s IT oddělením, případně externím subjektem,
13. administrativní práce s tabulkami,
14. správa a evidence digitálních dokumentů,
15. statistika,
16. průběžná aktualizace vzdělání, znalostí důležitých v rámci oboru digitalizace (účast na kurzech, konferencích, exkurzích apod.),
17. komunikace v rámci Černé kostky,
18. komunikace s externím prostředím, spolupráce,
19. vzdělávání odborné i laické veřejnosti,
20. zaškolování praktikantů, stážistů.

Pracovníky na uvedených dvou pozicích získáme zejména ze stávajících zaměstnanců digitalizace. 4 nynější pracovníci digitalizace by tedy měli do nové budovy přejít ve stejné sestavě. Další 4 pracovníci budou přijati buď z externího prostředí, nebo z prostředí MSVK. V dubnu roku 2025 proběhlo zaškolení 2 pracovníků z jiných oddělení MSVK, kteří by eventuálně mohli na digitalizaci s přechodem do Černé kostky přejít.

V souvislosti se zaškolováním pracovníků by měl vzniknout **plán zaškolování**, aby nástup na pracovní místo proběhl hladce a efektivně. Zároveň by se stávající zaměstnanci měli s procesem seznámit více do hloubky a před přesunem se pokusit určit, kdo bude dělat jaké činnosti. Do budoucna bychom se také měli více držet odborných způsobilostí, jež uvádí Národní soustava kvalifikací.

6.2.5 Vyhodnocení digitalizace

Vyhodnocení digitalizace je možné provádět několika způsoby. V rámci procesu digitalizace se provádí několik pravidelných kontrol:

- 1) **Kontrola fyzického stavu dokumentů**
Fyzický dokument se prohlédne a nalezené vady (poškození, špatná kontinuita, nekompletnost apod.) se zapisují do průvodky – zapsané informace slouží k upozornění na tyto vady a včasné zajištění nápravy (např. poptání daného výtisku z jiné instituce).

2) **Kontrola zpracovaných snímků**

Kontroluje se kvalita snímků (ostření, natočení, ořez) a kompletnost – v případě potřeby dochází k úpravám (nový sken či pouze úprava originálního snímku v grafickém editoru).

3) **Kontrola metadat**

Týká se kontroly kompletnosti a správnosti metadat zadaných v metadatovém editoru.

Další kontroly pracovníci a pracovnice provádí na základě vlastního uvážení.

Do vyhodnocení digitalizace lze zahrnout také **validaci SIP balíčků pomocí Komplexního validátoru**. Validace probíhá často dvojí. První validace je součástí poslední fáze zpracování v metadatovém editoru, kdy se validují vygenerované balíčky. Druhá validace probíhá po vyexportování balíčků z metadatového editoru do uložiště počítače. Tyto validace by měly upozornit na případné chyby v datech.

Digitalizace může být dále vyhodnocena pomocí statistických dat, jako je počet zpracovaných snímků, počet úvazků, návštěvnost Digitální knihovny Moravskoslezského kraje apod. Formou vyhodnocení či kontroly může být rovněž zpětná vazba ze strany čtenářů či zákazníků.

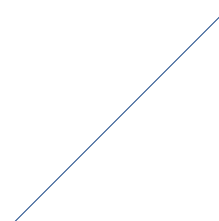
6.2.6 Harmonogram digitalizace knihovního fondu

Na základě plánované infrastruktury a provedené analýzy fondu k digitalizaci byl stanoven harmonogram digitalizace, který stanovuje počet stran digitalizovaných dokumentů:

- a) ve stávajících prostorách knihovny – 50 000 stran ročně,
- b) v Černé kostce – 100 000 stran ročně (stanovený indikátor v projektu Černá kostka – Centrum digitalizace, vědy a inovací).

Tento rozsah bude schopna MSVK zdigitalizovat vlastními silami a bude schopna garantovat dostatek fondu k digitalizaci pro celé plánované období. Rok 2027 (případně jiný rok zahájení provozu Černé kostky) je nejproblematičtější z hlediska naplnění počtu digitalizovaných stran z těchto důvodů:

- část roku bude pracoviště digitalizace pracovat stále ve složení 4 pracovníků,
- po přechodu do nové budovy dojde k seznamování s pracovištěm a jeho technickým vybavením, novou organizací práce apod.

6.3 Strategie digitálního zpřístupňování písemného kulturního dědictví

6.3.1 Způsoby zpřístupňování písemného kulturního dědictví

MSVK má dlouhodobé zkušenosti se zpřístupňováním produktů své vlastní digitalizace. Dokumenty již od roku 2005 prezentuje prostřednictvím **Digitální knihovny Moravskoslezského kraje** dostupné na adrese <https://kramerius.msvk.cz/>. Digitalizovaná díla jsou zde zpřístupňována v systému Kramerius, a to buď volně na internetu (autorsky volné tituly), nebo ve studovnách MSVK a institucí, jež zapůjčily původní fyzický dokument (tituly pod ochranou autorského práva).

Kramerius je v současnosti v českém prostředí dominantním systémem pro zveřejňování novodobých digitalizovaných tištěných děl a neexistuje žádná jeho adekvátní náhrada. MSVK tedy počítá s jeho provozováním i v následujících letech, pouze s průběžnými upgrady tak, aby byl následován technologický vývoj a čtenářům umožněna co nejkompletnější a nejpohodlnější práce s digitálními dokumenty. Již v roce 2025 proběhl přechod na verzi Kramerius 7 v rámci projektu v programu VISK 7. Přechod na vyšší verzi přinese čtenářům přívětivější uživatelské prostředí a nabídne nové funkce, např. propojení s **Českou digitální knihovnou**, jejímž prostřednictvím bude zajištěno i **propojení s Europeanou**, možnost zapojení se do **poskytování služby DNNT** (Díla nedostupná na trhu).

Kromě produktů vlastní digitalizace umožňuje Kramerius rovněž replikaci dokumentů z jiných digitálních knihoven a jejich zpřístupnění. Ta je z legislativních důvodů možná v případě, že MSVK daný titul vlastní ve fyzické podobě, a probíhá na základě smlouvy uzavřené s provozovatelem digitální knihovny. Digitální knihovna Moravskoslezského kraje tak bude obohacena o další regionální tituly, jejichž duplicitní digitalizace by byla neefektivní. Čím dál více roste také role **e-born dokumentů**, tedy těch, které již byly jako digitální vytvořeny. Do budoucna je nutno adekvátně podchytit i jejich uchování a zpřístupňování.

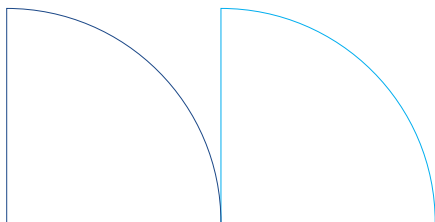
Z hlediska zpřístupňování digitalizovaných knihovních dokumentů tak budou veřejnosti nabízeny tyto služby:

- přístup k digitálnímu obsahu volně na internetu, a to u autorsky volných děl a u děl nedostupných na trhu (prostřednictvím systému spravovanému Národní knihovnou ČR),
- přístup k chráněnému digitálnímu obsahu vzniklému jak digitalizací v MSVK, tak získanému formou replikace v prostorách Černé kostky,
- přístup k digitálnímu obsahu získanému formou licenčních smluv (zpřístupňování v režimu dle smlouvy).

Písemné kulturní dědictví představuje jen část z bohatého kulturního dědictví Moravskoslezského kraje. Pro sbírky muzeí, artefakty galerií, digitální záznamy tradičních technik či živého umění atd. není dosud

vytvořen jednotný krajský přístup, jako je tomu v případě Digitální knihovny Moravskoslezského kraje, jež obsahuje textové dokumenty. Digitalizace v jiných odvětvích kultury dosud probíhala v kraji nekoordinovaně a záleželo na jednotlivých institucích, jak výsledky své digitalizace prezentovaly. To rovněž mění projekt Černá kostka – Centrum digitalizace, vědy a inovací, v rámci kterého mimo jiné ve spolupráci s odborníky vzniká metodika pro 3D digitalizaci a související strategie. Tyto dokumenty problematiku digitalizace sbírkových předmětů popisují více do hloubky.

Vzhledem k předpokládanému nárůstu dat (očekává se zdvojnásobení dosud zdigitalizovaného počtu stran), který bude závislý na velikostech digitalizovaných dokumentů, a novým digitálními datům z 3D digitalizace a případně digitalizace jiných typů nosičů bude nutno zajistit kapacity pro jejich trvalé uchování – dle stanovených pravidel na 2 místech. MSVK počítá se **spoluprací s Moravskoslezským datovým centrem**.

6.4 Strategie vzdělávání v oblasti digitalizace a zpřístupňování kulturního dědictví

6.4.1 Plán vzdělávání odborné i laické veřejnosti

Důstojná a moderní prezentace kulturního dědictví v digitální podobě vyžaduje kvalifikované zaměstnance, kteří budou schopni všechny potřebné činnosti zabezpečovat. Proces digitalizace kultury totiž vyžaduje specialisty orientující se jednak v dané profesní specializaci (knihovnictví, muzejnictví apod.), jednak v IT procesech a postupech. V České republice přitom neexistuje vzdělávací pracoviště, které by systematicky připravovalo odborníky na různé oblasti práce v rámci digitalizačního procesu.

V rámci připravovaného projektu Černá kostka – Centrum digitalizace, vědy a inovací vznikne **výukové středisko** pro pracovníky paměťových institucí Moravskoslezského kraje, pro studenty knihovnictví, muzeologie, historie apod.

V digitalizačním centru budou probíhat i dlouhodobé **stáže studentů** vysokých škol. MSVK nabídne rovněž možnost získat profesní kvalifikaci pro pozici *Správce digitální knihovny* dle Národní soustavy kvalifikací. Bude nabízet přípravný rekvalifikační kurz a organizovat akreditované zkoušky. Pozornost bude věnována i **vzdělávání laické veřejnosti** v oblasti digitální gramotnosti a využívání digitalizo-

vaných zdrojů, a to formou přednášek, kurzů, webinářů či e-learningu.

Ke vzdělávacím aktivitám bude využívána infrastruktura pořízená v rámci výše zmíněných aktivit. Vzdělávání budou zajišťovat pracovníci MSVK i externí odborníci z různých typů institucí.

Výstupy digitalizace, tedy digitalizované dokumenty, mohou zároveň sloužit pro potřeby vzdělávání studentům a pedagogům na středních a vysokých školách. Může se jednat o různé sborníky, skripta, učebnice, pracovní sešity apod. Jak již bylo zmíněno, digitalizace fyzických dokumentů umožňuje lepší a rychlejší přístup prakticky odkudkoliv, vzdělávání a učení se tak stává mnohem dostupnější.

MORAVSKOSLEZSKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V OSTRAVĚ

eské
kupectví
přímictví
EROUT
Ostrava
ecká ul. 8
oručuje se
ch potřeb z toho oboru.
h jest stále na skladě!

„RUDÝ KRAJ“
Továrna na
Zábřeh n. O. - Te
RUDÝ
ŠPAČ
Filiálka: Moravs
Velká ul. 20 - Tel

DĚLNICKÁ ZÁLOŽNA

v Moravské Ostravě

zapsané spol. s ručením omezeným

přijímá vklady na knížky a běžné účty za výhodných podmínek

Staňte se členy a ukládejte své přebytky
buď osobně (v Mor. Ostravě v Subrtově ulici u hotelu Brioni), neb
si vyžádejte složenky pro pošt. spoř.

pní společnost
ních družstev
v Mor. Ostravě

zásobuje

družstva a potravní spolky
-karvinském všemi státně
ni předměty a veškerým
žím i textilními výrobky.

mních družstvech
dejnami zásobuje
000 hlav

Ústřední konsumní
družstvo „Bud
v Mor. Ostr

zásobuje ve
156 prode
asi 80.000

všemi státem obhospodařo
a potřebami ve volném pro
cími. - Jest povinností každ
soudruha, aby se stal člene

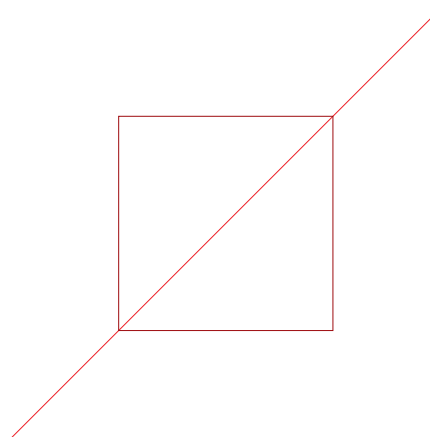
7 Odkyselování knihovního fondu

S digitalizací jakožto jedním ze způsobů ochrany knihovního fondu souvisí také další ochranná činnost, a tou je odkyselování. Je důležité uchovat originální dokumenty a zabránit jejich degradaci, která je způsobena tzv. kyselým papírem. Během odkyselování papíru dochází k neutralizaci látek s nízkým pH a vytváření zásadité rezervy s vyšším pH, která knihám prodlužuje životnost. Vlivem kyselého prostředí dochází ke kyselé hydrolyze celulózových vláken, ze kterých je tvořen papír, a dochází k rozpadu vazeb celulózy a papír žlutne a křehne. Proces hromadného odkyselování je časově a finančně náročný a provádí se zatím pouze v zahraničí, a to v Německu a ve Švýcarsku. Proces hromadného odkyselování zahrnuje velké množství byrokracie, 1 kg odkyseleného materiálu stojí cca 1000 Kč a nelze odkyselovat všechny dokumenty. Dokumenty, které obsahují červený inkoust nebo jejichž desky jsou z kůže nebo mají kovové prvky, jsou automaticky vyřazeny z procesu hromadného odkyselování.

V současné době se v rámci výzkumu věnuje MSVK právě zkoumání a hledání vhodných metod pro ošetření kyselého papíru, tedy jeho odkyselení. Projekt odkyselování knihovního fondu si klade za cíl vytvořit metodu pro individuální odkyselování, která bude jednoduchá, levná, rychlá a bude mít nižší dopad na životní prostředí a zdraví člověka. V současné době se v procesu hromadného i individuálního odkyselování používají perfluorovaná rozpouštědla

a uhlovodíky, které jsou nebezpečné jak pro člověka, tak i pro životní prostředí. Cílem je vytvořit metodu, která nahradí tato nebezpečná rozpouštědla za tzv. green solvents.

Výzkumu se věnuje jedna z pracovnic digitalizace, a to na částečný úvazek. V nové budově se bude nacházet laboratoř, kde bude tento výzkum pobíhat pravděpodobně již plnohodnotně, kontinuálně v prostoru, který bude vyhovovat požadavkům takového výzkumu. Výzkum se bude primárně zaměřovat na individuální, výběrové ošetření dokumentů, nebude se tedy jednat o hromadné odkyselování. V rámci digitalizace pracovnice rovněž u některých dokumentů měří hladinu pH papíru, kterou následně zadává do tzv. Průzkumu fondu. Toto měření by mělo rovněž probíhat i v Černé kostce.

8 Přehled financování

Vybavení digitalizačního pracoviště v Černé kostce bude financováno z **Operačního programu Spravedlivá transformace**. Provozní náklady včetně

personálního zajištění budou financovány z **rozpočtu Černé kostky**.

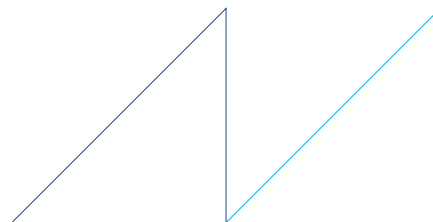
9 Závěr

Připravovaný projekt Černá kostka – Centrum digitalizace, vědy a inovací svým zaměřením naplňuje vizi přechodu kraje „od coal mining k data mining“. Strategie představuje rámec, dle kterého by se v následujících letech mělo řídit zejména budování pracoviště v nové budově Černé kostky. Vychází ze základních principů digitalizace kulturního dědictví – tedy ochrany a zpřístupnění kulturního dědictví či poskytování digitalizátů pro výzkumné či vzdělávací účely. Důležitou složkou jsou rovněž reálné potřeby veřejnosti a institucí v Moravskoslezském kraji.

Dokument předkládá základní informace o procesu digitalizace jako takovém a popisuje aktuální situaci digitalizačního pracoviště MSVK. Hlavní část se věnuje budoucí podobě pracoviště v Černé kostce, zejména v kontextu digitalizace písemného kulturního dědictví, souvisejícího zpřístupňování digitalizovaných dokumentů a vzdělávacích aktivit. Okrajově zmiňuje neméně důležitou digitalizaci i jiných typů kulturního bohatství, která bude v nových prosto-

rách fungovat v těsné blízkosti. Pro budoucí fungování pracoviště je zásadní také spolupráce s institucemi v kraji i mimo něj.

V případě naplnění jednotlivých strategických záměrů dle tohoto materiálu dojde k digitální transformaci kultury Moravskoslezského kraje a jejímu přiblížení mnohem širšímu spektru zájemců. Vznikne digitální paměť komunity a bude zachycen přerod kraje se všemi jeho specifiky a jedinečnostmi.

Seznam zkratk

NDK	Národní digitální knihovna
MSK	Moravskoslezský kraj
MSVK	Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, příspěvková organizace
VISK	Veřejné informační služby knihoven (dotační program Ministerstva kultury)

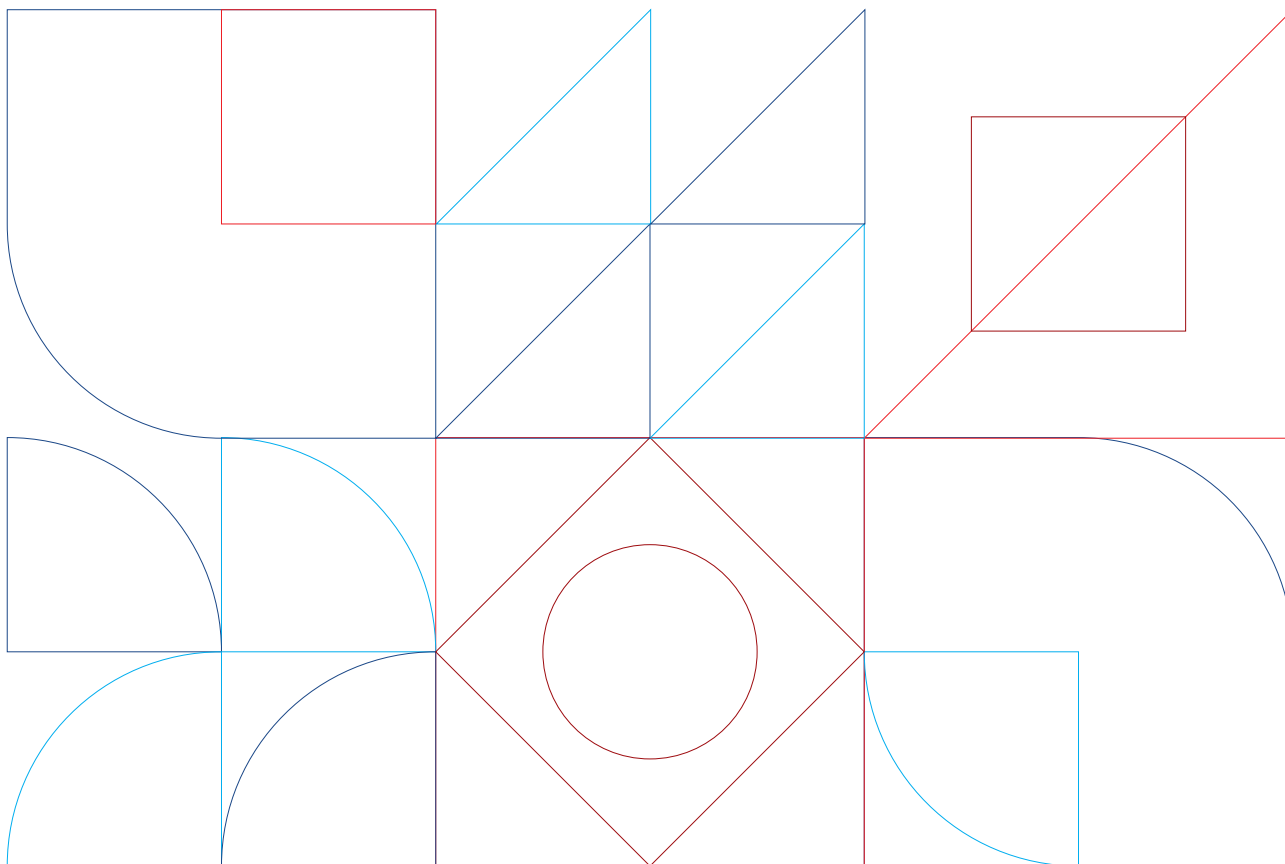
Zpracovali

Mgr. Aleš Drahotušský
Mgr. Dominika Schrammová
RNDr. Tereza Volná
Bc. Michaela Adamčíková
Mgr. Monika Oravová
Ing. Miroslav Prokeš

Fotografie

archiv MSVK
Kamil Vitásek

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo životního prostředí

Moravskoslezský
kraj

Moravskoslezská
vědecká knihovna
v Ostravě

ČERNÁ KOSTKA

OSTRAVA!!!